

TÉMA: Vezető testek közötti kapacitás számolása. Kapacitás együtthatók, potenciál együtthatók. Főkapacitások, szórt kapacitások (földkapacitások)

1.) feladat

A térben N db fémtest helyezkedik el. Ezekre rendre Q_i töltés van és ennek megfelelően az elektromos potenciáljuk Φ_i ($i=1,2,3,..N$). A Maxwell egyenletek linearitása miatt írható, hogy:

$$\Phi_i = \sum_{j=1}^N p_{ij} Q_j \quad \text{és} \quad Q_i = \sum_{j=1}^N c_{ij} \Phi_j ,$$

Ahol p_{ij} az ún. potenciál együtthatók és c_{ij} az ún. kapacitás együtthatók.

(MEGJEGYZÉS: Esetleg használhatjuk az Einstein-féle szummázási konvenciót!)

a.) A rendszer összenergiájának a felírásával mutassa meg, hogy a p_{ij} és a c_{ij} mátrixok szimmetrikusak!

b.) Legyen $N=3$! A c_{ij} adatok ismertek. Algebrai „bővítéssel” írja az egyenleteket

$$Q_i = \sum_{k=0}^N C_{ik} (\Phi_i - \Phi_k) \quad i=1,2,3$$

ahol $\Phi_0 \equiv 0$ a Föld (illetve a végtelen távoli pont) potenciálja. A C_{ik} ($i,k=1,2,3$) neve „főkapacitás” és C_{i0} ($i=1,2,3$) „földkapacitás vagy szórt kapacitás”. Együttes nevük „részkapacitás”. Rajzoljon ún. „áramkört modellt”!

c.) Írja fel a rendszer energiáját a C_{ik} részkapacitások segítségével!

2.) feladat

Adott két, R_1 és R_2 sugarú fémgömb. A középpontjaik távolsága „ $a \gg R_1, R_2$ ”. Mivel az „ a ” sokkal nagyobb a gömbök sugaránál, ezért jó közelítéssel a Q_1 töltés elektromos potenciálja az R_2 gömbfelületen mindenhol „ $1/4\pi\epsilon_0 a$ ”-nak vehető és ugyanez fordítva is igaz.

a.) Írja fel a p_{ij} potenciál együtthatók mátrixát erre az esetre!

b.) A p_{ij} mátrix ismeretében, határozza meg a c_{ij} kapacitás együtthatók mátrixát

c.) Határozza meg a C_{12} főkapacitást és a C_{10} , C_{20} szórt (föld-) kapacitásokat

3.) feladat

A térben N db rögzített fémtest helyezkedik el. Ezeket rendre Q_i töltés van és ennek megfelelően az elektromos potenciáljuk Φ_i ($i=1,2,3,..N$). Ahhoz, hogy a rendszer mechanikai egyensúlyban legyen, a fémtestekre külső mechanikai erővel is hatni kell. Töltött fémtesetek között ható elektrosztatikus erők számítására a „virtuális munka” elvének általánosítását használjuk.

Tekintsük az „ i ”-ik fémtestet. Határozzuk meg a rá ható elektrosztatikus erőt!

a.) Legyen minden fémtesten a töltés állandó! Mozdítsuk el az „ i ”-ik fémtestet (gondolatban) infintezimális kicsiny $d\vec{\xi}$ elmozdulással. Határozzuk meg az ezalatt általunk végzett dW^K (mechanikai) munkát! Ez megegyezik a rendszer elektrosztatikus energiájának a megváltozásával. Ennek ismeretében határozza meg „ F_ξ^E ”-t azaz az „ i ”-ik fémtestére ható elektrosztatikus erő $d\vec{\xi}$ irányú komponensét!

b.) Határozzuk meg a F_ξ^E erőt akkor, ha a virtuális elmozdulás során a Φ_i potenciálokat tartjuk állandónak. Ekkor figyelembe kell venni az állandó potenciálokat biztosító telepek által végzett munkát is”.

4.) feladat

Adott egy síkkondenzátor. A fémfelületek nagysága legyen „ A ”. A lemezek közötti „ x ” távolság sokkal kisebb az „ A ” felület bármelyik lineáris méreténél. Azaz a kondenzátor szélein fellépő szórt tereket hatását elhanyagolhatjuk. A kondenzátort ($\pm Q$ töltéssel) feltöltöttük.

a.) Határozza meg a lemezek között ható erőt a Coulomb törvény felhasználásával!

b.) Határozza meg a lemezek között ható erőt a virtuális munka elvével, feltéve, hogy a kondenzátor $\pm Q$ töltése állandó!

c.) Határozza meg a lemezek között ható erőt a virtuális munka elvével, feltéve, hogy a lemezek közötti „ U ” feszültség (potenciálkülönbség) állandó!

d) Határozza meg a lemezekre a Q töltés miatt ható nyomást!